

Get b'sha'as Milchama - Tzahal

Nov. 2, 1997

שו"ת היכל יצחק אבן העזר ב סימן לט

תקנת הרשאה לגט ליוצאים לצבא הו"כ הרב הגאון הגדול כש"ת ר' יעקב קלמס שליט"א חבר הרבנות הראשית לארץ ישראל א אחדשה"ט. אם באתי לפלפל בענין זה לא יספיק לי הזמן מפני הטרדות הקשות והמרוכות המקיפות אותי עכשיו, ואי"ה עוד חזון למועד, כי הרבה הרבה יש להעיר בדברי הראשונים והאחרונים ז"ל אך לע"ע אצטמצם בנקודות אחדות להשיב בקצרה על השגות כ"ג.

(א) הבנתי שכ"ג משיג עלי שלא הועלתי בתקנתי, שהרי אם יבוא הבעל והיא אח"כ תאמר שלא בא, מה תועיל מה שהאמין אותה עליו, הרי יש לחוש לקידושין, וכן כשיתקיים הגט אח"כ למפרע, היינו ע"י אמירתה שלא בא, נמצא שבעל פנויה. הנה אני לא חידשתי דבר זה, שהרי כך מפורש באה"ע סוף סי' קמ"ד בתנאי דמעכשיו (ששם הרי יש חשש של קידושין) שמשום החשש שמא בא בסתר צריך שיתן לה נאמנות לאמר שלא בא, ולפי דברי כ"ת מה הועילו חכמים בתקנתם, דעדיין יש חשש של קידושין, וע"כ דאין זו חששא משום דאע"ג שאנו מלמדים אותו לתת לה נאמנות, לא אסיק אדעתיה שתשקר, ומכיון שבא בטוח הוא שנתבטל הגט, ולמה יבעול לשם קידושין?

[ועוד יש לאמר, דצריך שיהא ידוע או ניכר לעדי היחוד שיש כאן ענין של ביאה לשם קידושין, או לפי דעת הפוסקים ידיעה לכל העולם מספיקה וזה לא שייך כאן העולם יודעים שהם איש ואשה ואיך יעלו על דעתם שהוא בועל לשם קידושין? ואלה שיודעים שנתגרשו על תנאי, יודעים שהתנאי הוא שאם יבוא יתבטל הגט, והרי בא, ואין זה נחשב ידיעה של ביאה לשם קידושין מצד העדים, דהלא עדי היחוד אז העולם בכלל אך בנקודה זו עדיין לא דקדקתי כל הצורך.]

עכ"פ ברור שלא חיישינן לכך, היינו אפילו היכא שמשכחת שיבוא בסתר וכאן הוא ממש דבר בלתי אפשרי, שחייל החוזר לביתו ממערכות המלחמה לאיזה זמן צריך רשיון מיוחד, ומודיעים על זה לשלטונות במקומו להשגיח שלא יעבור זמנו, ועליו להירשם וכו' ומן הנמנע שלא תהא ידוע ביאתו, והוא מילתא דעבידא לאיגלויי ואין חשש שתשקר האשה ותאמר שלא בא.

(ב) ובנוגע לחששא של בעילת פנויה, היינו שמא יבוא והיא תאמר שלא בא, והגט לא יתבטל מכיון שהאמינה, ונמצא שבא על הפנויה - כוונת כ"ג לשאול מה תיקנתי לזה?

הנה אני תיקנתי הרבה שהרי התקנה שמודיעים לבעל בפעם הראשונה שכשישוב לביתו לאיזה זמן שהוא יתבטל הגט, ועליו לעשות הרשאה מחדש כדי שיעשו גט מחדש בכל פעם, וא"כ אנו עשינו את חובתינו, וכשה חוזר לביתו באמצע המלחמה רשאי הוא לדור עם אשתו, כי הגט בטל אז מאליו, ובאם שצריך לשוב למערכות המלחמה עליו לילך לבית דין ולעשות הרשאה מחדש, ואם כה יעשה הרי לא יבוא לעולם לידי חששא של כ"ת שהיא תאמר שלא בא ובאמת בא, דאם תאמר שלא בא והבי"ד כתבו לו הרשאה וחתמו עדים, הרי שאנו נתנו לו דרך להנצל מכל מכשול. אך אם הוא לא יעשה כך, והיא תאמר שלא בא, היינו אם יש להעלות על הדעת אפשרות כזאת כנ"ל, ונמצא שהגט חל למפרע, הוא עווננו ישא, ובי"ד וכל ישראל נקיים.

ובשלמא לתקן בתנאי סתמי אם לא יחזור בסוף המלחמה וכו' ולהזהיר אותו שכשישוב באמצע אסור לו להתיחד עם אשתו דא הוא בורכא, כי ברור לנו שלא יתקיים דבר זה אף באחד מני אלף. אבל שילך לבי"ד שוב ביום שובו למלחמה לעשות הרשאה מחדש, זהו דבר שמתקבל על הדעת שפיר שיעשה כך. וכשם שהוא הולך אל הרשות להודיע ע"ד חזרתו למלחמה, כך ילך להגיד אל הבי"ד (או אל המשמשים בקודש המלאים מקום בית דין) במקומו או בסמוך לו, ויותר מזה אין אנו מחוייבים לתקן. וחזן מזה, הנה החששא של ביאת פנויה אינה גדולה כ"כ, דהא עכ"פ היא מיוחדת לו. ורש"י שחשש לזה אפשר דאזיל בשיטת הרמב"ם בענין פילגש. אבל להרמב"ן ליתא להאי חששא.

וכיון שרחוק שתאמר שלא בא, כשבאמת בא, באופן שיהא גט למפרע אם לא בא לבית דין קודם שחזר, ובית דין מסופקים אם בא, כולי האי לית לן למיחש, הואיל ולדעת פוסקים הרבה אין בזה איסור זנות כלל, ולדידהן החשש קידושין משום אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות בגירשה על תנאי הוא משום דיהא נראה לבני אדם כבעילת זנות למפרע, אבל בעצם אין בזה איסור. ב. ג) לענין שיטת בעל העטור. העטור: זה לשון הגהת הרמ"א אבן העזר סימן קמ"ג סעיף ב': וי"א דאפילו בתנאי דמעכשיו יכול לבטלו ויש להחמיר - עיטור וכן משמע בהרא"ש.

הנה לרובי טרדותי אין לי פנאי אפילו לעיין באגרות שלי ששלחתי להרבנים שליט"א, אבל כמדומני שבראשונות לא הזכרתי את בעל העיטור, והוא משום דבאמת רובא דרובא חולקים עליו בענין ביטול הגט. והגר"א ברור שהכריע דלא כהרמ"א ובעל העיטור עצמו לא אמר אלא בדרך צריך עיון היינו בספק והגט מקושר, אחרון באחרונים ופוסק מובהק, מכריע בפירוש דלא כבעל העיטור ולעיקרא דמלתא הרי מסתמא אין אנו חוששין לביטול הגט. ומה שאני כיוונתי היה לשיטת הרא"ש וכו' שיש ביד הבעל לבטל את התנאי ולקיים את הגט, והיתה כוונתי דחזן ממה שע"י שהשליח לבדו מטיל תנאי אנו נמלטים ממחלוקת בענין תנאי קודם כתיבת הגט, אנו מרוויחים למנוע סיבוכים אחר כך. למשל, יוכל להיות שהבעל כשהוא במרחקים נותן עיניו באחרת וע"ז הוא שולח מכתב לבטל את התנאי שלאם לא באתי וכו' ומודיע שרצונו שיהא הגט חל בלי שום תנאי, ופעמים שיהיה מזה סיבוך גדול. מה שאין כן כשהוא לא הטיל שום תנאי, אלא שנתן רשות לשליח להטיל תנאי, ולאחר שהשליח מסר הגט על תנאי שוב אין הבעל יכול לעשות מאומה וזו היתה כוונתי בראשונה.

(ד) באגרת האחרונה התבוננתי בשיטת העיטור ביסוד סברתו. ועלה בדעתי שהוא ז"ל לא אמר הספק שלו אלא כשהבעל התנה תנאי באופן שיכול לסבב ביטול הגט ע"י קיום התנאי או ביטולו. כגון שהתנה אם לא אבוא מכאן וכו' יהא גט, והרי בידו לבוא

ולבטל את הגט, וע"כ יש לו כח גם לבטל את עצם הגט. אבל בתנאי שאיננו בידו, העיטור מודה שאין הוא יכול לבטל את הגט, דלא נשאר לו בו שום כח. ולפי"ז אמינא דלא מיבעי כשנעשה התנאי ע"י השליח, שבזה אין בעל העיטור ז"ל מסתפק שיוכל לבטל את הגט, אלא שבנדון דידן אפילו אם נעשה ע"י הבעל, יודה רבינו בעל העיטור ז"ל שאינו יכול לבטל את הגט שהרי כאן ביאתו הוא דבר שאינו בידו לגמרי, כי החייל בשעת מלחמה נתון תחת משמעת של ברזל כידוע, ואם ילך בלי רשות ודאי יתפס ודינו למות ר"ל, וכגון זה נחשב אינו בידו, ונמצא שאינו יכול לבטל את הגט עי"ז.

(ה) ואולם ראיתי בשו"ת עין יצחק להגאון מקאוונא ז"ל חלק ב' סימן מ"ט סוף סעיף ו' שכותב, וז"ל: אבל העיטור הא מיירי אף בתנאי שאין ביד הבעל כמו הך דגטין דף ע"ו דא"ל בפני שנים ה"ז גיטך ע"מ שתשמישי את אבא וחזר וכו' והא שם אינו זה ביד הבעל ואפ"ה ס"ל להעיטור דאף במסר לה בעל מנת יכול לבטל להגט וכמ"ש העיטור במאמר ג' ד' וכו', יעיי"ש. ואמנם אינני זוכר שהעיטור יאמר בפירוש כך, וקשה עלי לחפש עכשיו בפנים, אך אם לאחר החיפוש נמצא כך בפירוש אחזור בי מסברתי זאת בשיטת העיטור.

(ו) ואעפ"כ מדה טובה אינה חוזרת. והוא דהגאון מקאוונא ז"ל לאחר שדן בשיטת העיטור בעומק העיון מחליט דהוא מטעם אומדנא, שירדו חז"ל לסוף דעתו של הבעל ששייר לעצמו זכות שיהא יכול לבטל את הגט מקודם קיום התנאי, יעיי"ש בענף ו' ומעתה י"ל שזהו דווקא כשהוא מתנה בעצמו, אבל באופן שהוא לא עשה שום תנאי, אלא דנתן רשות לשליח להתנות, אין כאן אומדנא כלל ששייר זכות לעצמו, ועכ"פ באופן כזה לא אמר העיטור מה שאמר.

(ז) ותו אמינא דאפילו אם הבעל בעצמו מתנה, יודה העיטור דבנדון דידן (ודומה לו) לא יכול הבעל לבטל את הגט. שאומדנא הנ"ל שייכא רק היכא שמגרש מתוך קטטה, או סבות אחרות מפרידות ביניהם כדרך רוב המגרשים, אבל היכא שמגרש מתוך אהבה, כדי שלא תסתבך בעיגון, אין שום אומדנא שמשירר לעצמו זכות לבטל את הגט מקודם קיום התנאי, שהרי כל חפצו הוא להצילנה מכבלי העיגון ע"י קיום הגט, אלא שהתנאי הוא כדי שלא יחול הגט שלא במקום עיגון.

ג. (ח) הוא שואל למה אני מצריך להוסיף התנאי: אם לא יתראה לפניו בתוך הזמן - מדוע לא די לנו בהתנאי שהיא צריכה ליתן כסף, והקבלה היא מרצון השליח או הבי"ד, ואז יחקור הבי"ד, אם הוא בא באמצע לא יקבלו את הכסף ואין גט למפרע וכו'. הנה תנאי זה הכרחי הוא מטעם פשוט, דהרי אני הדגשתי וחזרתי והדגשתי שלא כהמלחמות לפני המלחמות היום, שבימינו דבר ידוע ורגיל שנותנים לחיילים חופש מזמן לחזור לביתם במשך ימי המלחמה, וא"כ איך נעשה שהגט יהי על מנת שהאשה תתן סכום כסף להשליח או לבי"ד וכו' מהיום עד עבור שנה אחרי גמר המלחמה, ואם לא יקיים דבר זה הגט בטל או השליחות בטלה, הנה זהו גט התלוי בתנאי, ואיך יהא מותר לו להתיחד עם אשתו כשישוב באמצע המלחמה, ועל הרוב ברור שישובו איוו פעמים, הרי כל המגרש על תנאי, בין תנאי של אם בין תנאי של מעכשיו אסור לו להתיחד עם אשתו שלא בעדים. מה יאמר שהרי התנאי יהא תלוי בבי"ד, וכבר יהי מוחלט אצלנו שאם יודע שנתיחד עמה לא יקיים את התנאי, א"כ לא תיקננו כלום לרובא דרובא, ואם לא יהא מוחלט אצלנו כך, הרי זהו הדין המפורש במשנה וכו' שאסור לו להתיחד עמה ובכלל איך נחדש דין שהיכא שהקיום תלוי ביד רבנים ושלוחיהם מותר להתיחד על הסמך שלא יקויים התנאי?

קצרו של דבר בלי תנאי המבטל את נתינת הגט אם יבוא הבעל באמצע א"א לנו לעשות תקנה זו כלל, כי ברור שרובם יבואו כמה פעמים ויחיו עם נשותיהם וזהו אפילו בישראלים, ובכהנים איך נעשה? מאחר שאנו יודעים שבדאי יחזרו רובם כמה פעמים לביתם ויחיו עם נשותיהם וכל התקנה היא שאח"כ יחול הגט למפרע, ואם כן מההכרח לעשות תנאי שתיכף לביאתו יבטל הגט וצריך גט מחדש על אותו התנאי.

(ט) והתנאי השני הוא להנצל ממבוכות שציירת, למשל, אם אחרי עבור הזמן הקצוב בתנאי, והבעל ימצא שאי אפשר לו לחזור, ואעפ"כ הוא ואשתו שניהם רוצים לשוב לחיות ביחד אחר איזה זמן, אזי יהא סמייה בידן, שהגט עדיין לא יחול אלא אם נעשה הפעולה הידועה של קבלת הכסף.

ואעפ"כ אינו קובע בזה מסמרות, ואולי נסכים שאין כדאי להוסיף תנאי זה כלל, ונעמיד הענין על תנאי אחד שיתנה הבעל עם השליח, או שיתנה השליח לבדו (והדבר עדיין צריך הכרע) באופן שאם לא יבוא מכאן ועד עבור שנה לאחר גמר המלחמה יהא גט, ואם יבוא לא יהא גט.

ד. (י) כ"ג מערער על הדברי מלכיאל במה שניסח את התנאי של השליח שאם יבוא הבעל וכו' תהא הנתינה לשם פקדון, והביא מתשובת מהרי"ט סי' ס"ו.

והנה לדעתי פשוט שאין סברת כ"ת טעמו של מהרי"ט, וזה ברור מלשון המהרי"ט שם שדעתו היא דאם אדם נותן גט על תנאי: אם יהיה כך יהא גט, ואם לאו לא יהא גט הכוונה היא שאם לאו יהא הגט בטל כחרס ולא יפעל כלום, והמהרי"ט ז"ל (דרכ גובריה) או שהכריע שהלכה כמאן דסבר דגיטא גופיה מצי מבטל, או שחושש לדיעה זו (ולזה דעתי נוטה יותר) שהרי אינו אומר שהגט בטל אלא שאינו חוזר ומגרש בו ואין כאן ענין של נמחל שעבודו [ויש לעיין בגליא מסכתא סי' ג] אלא שלא יהא גט הוא כמו לא יועיל, שזהו מפורש בגמרא שהוא לשון ביטול על הגט עצמו.

ואמנם לא נתבררה לי כוונת הדברי מלכיאל ז"ל ולא ידעתי למה לא הסתפק כשיאמר השליח ואם יתראה הבעל בפני פלוני ופלוני אזי תבטל למפרע נתינתו לשם גירושין. וכי מה חשש שמא זה יהי' ביטול על הגט עצמו ולא יוכל לחזור ולגרש בו, והיינו באופן שהתראה ולא נתייחד אלא בעדים, דאז חוזר ומגרש אם לא נתבטל הגט. אך זה אינו מובן, דהרי אין ביד השליח לבטל עצם הגט ואם מפני שיכול להיות כאן קפידא מצד הבעל שהרי הגט הוא החפץ שלו, ואם אינו מבטלו אלא שהשליח מבטל את הנתינה לשם גירושין צריך שיוחזר לו החפץ שלו, ואם לאו הוא קפידא, אך גם זה לא מחזור.

ובעצם סברת כ"ת שהנתינה אף בתנאי צריכה להיות החלטית ברגע של הגירושין, יש לעיין עוד, ועדיין לא מחוור לי סברתו, שלא שייך חשש ברירה בנתינה, משום שהנתינה בכל אופן היא החלטית, דמה לנו בנתינה שאיננה פועלת גירושין שאינה אלא מתנה של חתיכת נייר בעלמא. ואמנם בע"מ שהנייר שלי לרש"י פסול משום דלא יהב לה מידי ורחמנא אמר ונתן בידה, ושוב אומר רש"י דאינה נתינה משום שהאותיות פורחות באויר. והרמב"ם אומר משום שאין זה כריתות, היינו דיש לו זכות בגט, בשעת הכריתות. ויש לעיין בדף ט' משום דלאו כרות גיטא וברי"ף שם וכו' ואכ"מ. אבל שזה יהא נקרא זכות בגט לא ברירא לי כלל, דאם לא מתקיים התנאי אינו פועל כלום, ומה איכפת לן אם על אופן זה הוא צריך לחזור לבעל. ולע"ד אינו ברור כלל בכל גט שנתבטל מחמת תנאי אם הוא שוה כסף (כגון שכתב על טס של זהב) ואם נתבטל הגט מחמת התנאי יתכן שפיר שחייבת להחזיר לו את הטס. ואמנם בסתם הרי מפורש בר"ן ובשו"ע דהוא שלה לגמרי משום הנתינה, אבל בתנאי נ"ל שאינו כך, ואילו היה הדין כך עדיפא הוה ליה להר"ן להשיענו לא רק על סתם אלא אפילו על גט בתנאי שהטס שלה בכל אופן.

[ואמנם לא שייך לכאן חזרת הקידושין בקידושין על תנאי (אה"ע סי' נ) אף דמקשינן הווייה ליציאה (כל מה שלא הוציאו הכתוב מפורש) וא"כ היה צריך להיות גם בקידושין שהנתינה תהא החלטית, דיש לחלק בין הנושאים. ועוד, והוא העיקר, דיש לדחות דאמנם כך הוא שהנתינה צריכה להיות החלטית ברגע חלות הקידושין ואעפ"כ צריך להחזיר, דדינא הוא דקידושין לטיבועין ניתנו אף בקידושין מוחלטים אלא שגזרינן שמא יאמרו שהיו קידושי טעות].

(יא) אולם לעצם הענין אין אנו צריכים להכנס לזה כלל ויותר פשוט לתקן שהשליח יגיד בפני הבי"ד בשעה שהוא מקבל עליו את השליחות שהוא מקבל עליו על תנאי אם לא יבוא הבעל במשך כך וכך זמן, ואם יבוא אזי הקבלה של השליחות בטילה למפרע, וכמו שהציע שם בדברי מלכיאל עצמו, והשליח ימסור להאשה את הגט בסתם, וכדברי מלכיאל הנ"ל שם, אלא שיודעו לה הבי"ד שהשליח קבל רק על מנת שלא יבוא הבעל, ושם יבוא הנתינה בטילה, והיא צריכה גט אחר.

(יב) ולענין החשש של תנאי קודם הכתיבה (אעפ"י שהוא טורח גדול) כדאי אולי לתקן שיעשו שתי הרשאות, ושלהעדים ולסופר לא יקראו כלל את ההרשאה שלשליח, באופן שלא יודע להם קודם הכתיבה משום תנאי, ואפילו אם יש להם ידיעה כללית אין בכך כלום, לע"ד. ואמנם עצת הדברי מלכיאל טובה היא לצאת מידי חשש זה, והוא שהבעל לא יתנה כלל, אבל אם כן יהא מוזר בעינינו למה מצוים עליו שכשישוב באמצע צריך לעשות שוב את כל הסדר קודם חזירתו למלחמה (וכהערת הגרב"צ עזיאל שליט"א).

(יג) לדעתי ראוי להתאסף לדון בענין זה בקרוב ושכל אחד יציע את הצעתו בקצרה ולצרף אלינו גדולי ישראל מחוץ למשרד הרבנות כגון הגרא"ז מלצר, הגרש"י הילמן וכו' וכן מחוץ לירושלים עד שיצא דבר ברור.

(יד) והנה בשביל אחינו בפולין כבר עבר הזמן, אך עלינו לתקן גם בשביל א"י כי נודע שכבר מתרשמים יהודים בצבא האנגלי כאן ובמשך זמן קצר יצאו למערכות המלחמה, ובודאי יש בהם גם נשואים. בברכת התורה ובידידות יצחק אייזיק הלוי הרצוג

שו"ת היכל יצחק אבן העזר ב סימן מא

הרשאה לגט ליוצאי מלחמה. **הננו מפרסמים בזה נוסח ההרשאה לחיילים בצבא הגנה לישראל**
הרשאה לגט אני הח"מ... בן... למשפחת... מעיר... חייל בצבאות ישראל מס'... היוצא למלחמה. הריני ממנה מעכשיו את כל היהודים יושבי הערים ירושלים, ת"א, חיפה, בגבולותיהן העירוניים ביום הקמת מדינת ישראל שכל אחד מהם יכתוב גט לאשתו... בת... נולדה למשפחת... ושכל שנים מהם הכשרים לעדות יחתמו על הגט ושכל אחד מהם הכשר להולכה יתן את הגט לאשתו הנזכרת ויכתוב ויחתמו ויתן אפילו עד מאה גיטין עד שיוכשר אחד מהם בכתיבה וחתימה ובנתינה לדעת הרב המסדר את הגט. גט זה ייכתב ויחתם וינתן ע"י הנ"ל רק אחרי שיתברר לרבנים הראשיים לארץ ישראל שיהיו בימים ההם, או לאחד מהם, שנתקבלה הודעה מהשלטונות הצבאיים שאני בכלל האבודים, או שהידיעות ע"ד העדרי מן העולם ח"ו לא תהיינה מספיקות לדעות הנ"ל או לדעת אחד מהם להתיר את אשתי מכבלי העיגון, ורק אחרי עבור לפחות שנה מאותו היום שישוחררו החיילים היהודים השבוים מידי האויב. ובפירוש אני מגיד בלב גמור ומוחלט, שאפילו אם בימים שבינתיים, היינו מהיום הזה דלמטה עד זמן שתבוא הידיעה הרשמית שאני בכלל האבודים או שתבואנה ידיעות על דבר העדרי ח"ו מן העולם כנ"ל, אשוב לאשתי פעם או יותר ואתיחד עמה בחיי אישות כדרך בעל ואשתו לא תתבטל בשום אופן השליחות הנ"ל, ואשתי תהא נאמנה כמאה עדים לאמר שלא בטלתי את השליחות הנ"ל והנני מקבל עלי בחרם ובשבעות התורה שלא לבטל את השליחות הנ"ל ולא את הגט. ולראי' אני חותם היום... לחדש... שנת... נאם:... בפנינו עדים הח"מ אמר הבעל... כל הנ"ל וחתם על הנ"ל היום יום... לחדש... שנת... נאם:... נאם:...

תלמוד בבלי מסכת גיטין דף עב עמוד א

תניא כוותיה דרב אשי: כתב סופר לשמה וחתמו עדים לשמה, אע"פ שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו ונתנו לה - הרי הגט בטל, עד שישמעו קולו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתמו; ישמעו - לאפוקי ממ"ד: מודה רבי יוסי באומר אמרו; קולו - לאפוקי מדרב כהנא אמר רב.